

Communicaziun a las medias dals 28 da november 2023
ZHAW Departament da linguistica applitgada

Il pled svizzer da l'onn 2023 è tschernì

Solarexpress, Monsterbank, GPT e décombres èn ils plets svizzers da l'onn. Els han marcà il discurs en Svizra ed en sias regions linguisticas l'onn 2023 – analisads scientificamain e confirmads da la tscherna da las quatter giurias da linguistas e linguists.

Solarexpress, Monsterbank, GPT e décombres èn ils plets svizzers da l'onn 2023. Sin il segund e terz plaz èn en rumantsch ils plets *Igl Rutsch e regulaziun proactiva*, en tudestg *Chatbot e Ghosting*, en talian *tunnel ed ecoansia* ed en franzos *intelligence artificielle e coûts de la santé* (guarda las boxas). “*Solarexpress* è in pled che cuntinuescha la tematica da la *mancanza* da l'onn passà, numnadamain da la mancanza d'energia. L'offensiva solara grischuna capita per ina buna part sin territori rumantsch ed ha fatschentà grondamain la populaziun”, explitga Daniel Telli, il manader da la partiziun Lingua da la Lia Rumantscha che ha sustegnì la ZHAW per la tscherna dal pled svizzer da l'onn.

Pled rumantsch da l'onn

Emprim plaz: **Solarexpress**

Il pled rumantsch da quest onn sa metta en retscha cun quel da l'onn passà. El è numnadamain la consequenza da la *mancanza* d'energia. Pervi da quella ha il Cussegl federal lantschà l'offensiva solara. Il *Solarexpress* ha fatschentà tut l'onn la glied en il Grischun ed en spezial quella en Rumantschia. Ina buna part dals gronds projects planisads il mument en il Grischun sa chatta numnadamain sin territori da vischnancas rumantschas. Bleras e blers han decis quest onn en chaussa u vegnan a decider il proxim temp. Ils projects vegnan discutads a moda cuntraversa ed emoziunala. Ils implants ston producir enfin la fin dal 2025 almain ina part da l'electricidad previsa per profitar da las cundiziuns avantagiusas da la Confederaziun.

Segund plaz: **Igl Rutsch**

Ils ultims ventg onns è la sbuvada sur il vitg da Brinzauls, numnada da la populaziun indigena *Igl Rutsch*, s'accelerada. Ils 9 da matg da quest onn han las autoritads communalas stuì ordinar l'evacuaziun dal vitg. Ils 16 da zercladur è ina gronda part da la "Insla" rutta giu, ma per fortuna senza consequenzas per corp e vita. *Igl Rutsch* è in eveniment geologic che n'ha betg mo fatschentà la populaziun locala, che ha oramai emprendì da viver cun la situaziun precara, mabain era las medias da lunsch e manaivel – schizunt gasettas sco la New York Times han rapportà davart il "rockslide".

Terz plaz: **regulaziun proactiva**

Dapi il 1. da december 2023 è en vigur la revisiun parziala da l'Ordinaziun dal Cussegl federal davart la chatscha e la protecziun dals mamifers e dals utschels selvadis – per ils Chantuns in instrument d'instradar ina *regulaziun proactiva* dal luf. Il Grischun vul minimar sistematicamain il dumber dad exemplars en territoris, nua che lufs èn dads en egl cun in cumportament problematic che periclitescha umans ed animals da niz. Quest agir proactiv cumplettescha quel reactiv da fin uss e duai impedir attatgas dal luf la stad che vegn.

En tut las linguas naziunalas

Ils plects da l'onn en la Svizra tudestga èn 1. *Monsterbank*, 2. *Chatbot* e 3. *Ghosting*. Quest ultim signifitga en ina relaziun interumana l'interruptiun cumpletta da mintga contact senza annunziar quai ordavant.

Ils plects da l'onn en la Svizra franzosa èn 1. *décombres* (rument da demoliziun), 2. *intelligence artificielle* e 3. *coûts de la santé* (custs da sanadad).

Ils plects da l'onn en la Svizra taliana èn 1. *GPT*, 2. *tunnel* e 3. *ecoansia* (quità en connex cun la midada climatica).

Dapli davart il pled svizzer da l'onn: <https://www.zhaw.ch/de/linguistik/pled-svizzer-da-lonn/>.

Il pled svizzer da l'onn

La squadra da perscrutadr:as da la ZHAW ha analisà la banca da datas da discurs *Korpus Swiss-AL* e definì per mintga lingua radund trenta plects ch'èn vegnids duvrads l'onn 2023 pli savens u a moda cleramain differenta en cumparegliaziun cun ils onns precedents. Ina giuria da profis da lingua tscherna ils trais plects ils pli marcants da questa glista, da propostas dal public e sin fundament d'atgnas experientschas. La finala demussa la squadra da perscrutadr:as co che quests plects èn sa sviluppadis l'onn 2023 areguard il diever linguistic en Svizra e tge midadas socialas ch'els represchentan.

Contact

- **Direcziun dal pled svizzer da l'onn**
prof. dr. Marlies Whitehouse, ZHAW Departament da linguistica applitgada, tel. 058 934 61 69, e-mail marlies.whitehouse@zhaw.ch
- **Giuria per il rumantsch**
Daniel Telli, lic. fil., manader Lingua, Lia Rumantscha, tel. 081 258 32 22, e-mail daniel.telli@rumantsch.ch
- **Giuria per il tudestg**
prof. dr. Marlies Whitehouse, prof. Professional Literacy, ZHAW Departament da linguistica applitgada, tel. 058 934 61 69, e-mail marlies.whitehouse@zhaw.ch
- **Giuria per il talian**
dr. Angelo Ciampi, docent per talian, ZHAW Departament da linguistica applitgada, tel. 058 934 60 78, e-mail angelo.ciampi@zhaw.ch
- **Giuria per il franzos**
dr. Nicolas Pepin, docent per franzos, ZHAW Departament da linguistica applitgada, tel. 058 934 61 76, e-mail nicolas.pepin@zhaw.ch